

РОЗДІЛ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ДЕРЖАВИ ЗІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE MAIN MEASURES OF THE STATE TO STIMULATE INVESTMENT AND INNOVATION

Андрущенко Л.В.,

*кандидат юридичних наук, завідувач кафедри права
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

У статті розкривається зміст основних заходів держави зі стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Акцентовується увага на необхідності відновлення функцій державного планування інвестицій з метою забезпечення відтворювальних процесів у країні. Зазначені шляхи поліпшення ситуації в соціально-економічній сфері для сприяння діяльності іноземних та вітчизняних інвесторів. Викладені основні завдання та принципи інвестиційно-інноваційної політики України.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний процес, інвестиційно-інноваційна політика, регуляторні функції держави, планування інвестицій, державне управління, інвестиційний потенціал.

В статье раскрывается содержание основных мероприятий государства по стимулированию инвестиционно-инновационной деятельности. Акцентируется внимание на необходимости возобновления функций государственного планирования инвестиций с целью обеспечения процессов воспроизводства в стране. Отмечены пути улучшения ситуации в социально-экономической сфере для содействия деятельности иностранных и отечественных инвесторов. Изложены основные задачи и принципы инвестиционно-инновационной политики Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный процесс, инвестиционно-инновационная политика, регуляторные функции государства, планирование инвестиций, государственное управление, инвестиционный потенциал.

The article deals with the content of the main measures of the state to stimulate investment and innovation. Focuses on the need to restore the functions of state planning of investments with the aim of ensuring reproduction processes in the country. The ways to improve the situation in the socio-economic sphere, to facilitate the activities of foreign and domestic investors. Lays out the basic objectives and principles of investment and innovation policy in Ukraine.

Key words: investments, investment process, investment and innovation policy, regulatory functions of the state, planning investment, public administration, investment potential.

Актуальність теми. У вітчизняній науковій літературі необхідність інституціональних змін справедливо пояснюється наявним дисбалансом формальних і неформальних правил суспільно-господарського волевиявлення, коли перші – слабкі та недосконалі, а інші відображають стереотипи періоду первісного нагромадження капіталу.

Інституціоналізм дає можливість якнайкраще оцінити майбутню поведінку суб'єктів, але і ця теорія не може досить повно охопити всі фактори, що впливають на ефективність інвестиційного процесу. Нездатність оптимізувати інвестиційний процес інституціональними інструментами зумовлена тим, що пошук стабілізаторів відбувається в межах споживчої моделі господарювання, тому оптимізація інститутів власності, відповідальності, ефективності, права, регулювання і саморегулювання необхідна, але недостатня у формуванні механізму державного управління, тому що жоден із цих інститутів не може відігравати роль ключової ланки.

Компенсування відсутності необхідних і недосконалість існуючих інститутів можливе на основі

формування інституту моралі, якого поки що немає в господарському механізмі в Україні, але який є в розвинених країнах світу. Відсутність інституту моралі чи недостатній рівень його розвитку зумовлює постійну дестабілізацію інших інститутів, що визначають умови діяльності суб'єктів інвестиційного процесу. Для ліквідації цього явища до механізму оцінки ефективності інвестиційного процесу доцільно ввести морально-етичні критерії, що мають свідчити про гуманістичну спрямованість нової системи господарювання.

Останнім часом питанням щодо стимулювання як державної, так і приватної інвестиційно-інноваційної діяльності приділяли увагу такі вчені, як: В.Г. Федоренко, Т.В. Майорова, О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко, Б.М. Щукін, А.А. Пересада, В.М. Бутузов, А.І. Марущак, Л.М. Борщ, С.В. Герасимова та ін. Але здебільшого розглядалися загальні принципи та засади здійснення такої діяльності. Єдиного ж підходу до визначення пріоритетних заходів держави зі стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності не вироблено. Зазначене і визначає **актуальність даної статті.**

Метою статті є аналіз основних заходів державної інноваційно-інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальним завданням державного управління є відродження та плідна реалізація функцій державного управління, які традиційно використовує розвинена система господарювання, зокрема: прогнозування, планування, стимулювання та контролю. Необхідність посилення регуляторної функції держави, а особливо її ролі в інвестиційному процесі в умовах переходу від однієї економічної системи до іншої, а також під час трансформації економічного устрою, потребує жорсткої координації [1, с. 54].

Держава має відновити прогнозування інвестиційного розвитку, забезпечити суб'єктів інвестування достовірною інформацією про перспективи розвитку галузі в глобальному вимірі. Проведення таких досліджень на мікрорівні в Україні неможливе, тому що не вистачає кваліфікованих фахівців і необхідних інвестиційних ресурсів. На макроекономічному рівні необхідно робити прогнози пріоритетних напрямів розвитку промисловості, сільського господарства та сфери послуг.

Потрібно також відновити функцію державного планування інвестицій для забезпечення простого та розширеного відтворення, планування розвитку джерел їх забезпечення. Нині потреба в інвестиційних ресурсах на державному рівні науково не обґрунтована, а замість цього називаються довільні цифри до \$ 250 млрд. на рік [2, с. 128]. Внаслідок відсутності науково обґрунтованої суми інвестиційних ресурсів органи державної влади, які повинні орієнтуватися на забезпечення залучення достатнього обсягу інвестицій в економіку, не мають стратегічних орієнтирів. Крім того, порівняння потреб з фактичним залученням інвестицій може стати об'єктивним критерієм оцінки ефективності діяльності окремих державних органів та можновладців. Необхідно планувати і потреби національного господарства в новітніх технологіях, які мають забезпечувати високу якість продукції, не забруднювати навколишнє природне середовище, а також скорочувати витрати інвестиційних ресурсів у процесі виробництва ВВП.

Наступна функція державного управління – організація інвестиційного процесу. Держава має забезпечити розробку концепції внутрішньої та зовнішньої інвестиційної політики, гарантувати формування інвестиційного потенціалу, визначити пріоритетні напрями інвестування, встановити потреби економіки в інвестиційних ресурсах, визначити обсяги морального та фізичного зносу основних засобів, обсяги амортизації тощо.

Важливим фактором у реалізації організаційної функції держави є нагальна потреба у створенні банку з реконструкції та розвитку, державних інноваційних підприємств, державних консалтингових компаній, особливістю функціонування яких має стати державна форма власності, що функціонує в умовах ринкової конкуренції.

Ще одна функція державного управління – стимулювання діяльності суб'єктів інвестиційного проце-

су, що вимагає створення умов виробництва доданої вартості, які на сучасному етапі характеризуються наявністю «замкненого кола»: потреби державного бюджету не можуть бути задоволені, тому що основна ланка суспільного виробництва – підприємство – не має власних коштів для розвитку, оскільки в першу чергу задовольняються потреби державного бюджету. Вихід із такого «кола» вбачається у встановленні пріоритетів суб'єктів господарювання у розширенні виробництва перед потребами державного бюджету, задоволення яких можливе за рахунок державних запозичень.

Останньою функцією має бути забезпечення державного контролю над інвестиційним процесом. Особливість цієї функції має полягати в безперервному в часі та просторі контролі інвестиційного процесу із забезпеченням вжиття превентивних заходів і коригованих у режимі реального часу змін мети та засобів її досягнення [3, с. 94].

Основна проблема механізму державного управління – ліквідація невизначеностей, що забезпечується шляхом визначення мети управління інвестиційним процесом; прогнозування майбутніх результатів; інвентаризації наявних і визначення необхідних інвестиційних ресурсів; прогнозування можливих проблем у процесі досягнення поставленої мети; встановлення повноважень і відповідальності суб'єктів управління; формування принципів управління; розробки стратегії і тактики досягнення поставленої мети; формування механізму гарантій реалізації стратегії і тактики на основі інституціонально-функціональних механізмів їх організації [4, с. 71].

Отже, механізм державного управління має будуватися на включенні всіх суб'єктів інвестиційного процесу у відносини відповідальності, що є для України новою рушійною силою соціально-економічного зростання. Забезпечення синергічного ефекту застосування інститутів власності, відповідальності, ефективності, права, регулювання і саморегулювання як інструментів механізму державного управління можливе на базі формування інституту моралі, що зумовлює необхідність включення в систему оцінки ефективності діяльності суб'єктів інвестиційного процесу морально-етичних критеріїв, показників, ступеня оцінки.

Ліквідація невизначеностей економіки перехідного періоду – основа формування ефективного механізму управління інвестиційним процесом в умовах глобалізації економіки, що має потребу в подальших спеціальних дослідженнях. Без конкретизації цього етапу економічне зростання залежатиме від дії внутрішніх і зовнішніх стихійних сил.

Потенційних інвесторів відштовхує неналаштованість бюджетного процесу на солідарне інвестування масштабних проектів, і особливо ризикових наукомістких високотехнологічних інновацій. Залучаючи приватні інвестиції в інноваційну сферу України важливо постійно демонструвати, що держава не стоїть осторонь, а вкладає кошти в цю сферу, вимагаючи адекватної фінансової віддачі.

Для сприяння діяльності стратегічних інвесторів, як іноземних, так і вітчизняних, варто:

- поліпшити інформаційне обслуговування іноземних інвесторів, просувати вітчизняні проекти і програми за кордоном шляхом проведення інвестиційних семінарів та видання спеціалізованих інформаційних бюлетенів;

- створити єдину спеціалізовану державну структуру для концентрації та поширення інформації про можливість інвестування в Україні;

- розробити та впровадити концепцію залучення іноземних інвестицій до депресивних регіонів України;

- відновити дію стимулів у рамках спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, спрямованих на формування високотехнологічного, в тому числі експортного, потенціалу України [5, с. 97].

Зазначимо, що актуальним завданням має стати відновлення функцій державного управління: прогнозування, планування, організації, стимулювання та контролю. Стратегічною метою інноваційно-інвестиційної політики України має стати забезпечення позитивної економічної динаміки за рахунок використання комплексу «інвестиції – інновації», формування внутрішніх інноваційно-інвестиційних механізмів саморозвитку національної економіки. Відповідно до даної мети слід обґрунтувати зміст завдань такої політики, які потребують першочергового та перспективного вирішення.

Так до основних завдань можна віднести:

- створення сприятливого інвестиційного клімату та низького податкового тиску;

- створення умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів;

- стимулювання надходження іноземних інвестицій;

- стимулювання розвитку науки та освіти.

Виконання цих завдань створить умови для вирішення і перспективних завдань:

- створення нових робочих місць та підвищення технологічного рівня наявних;

- удосконалення галузевої структури господарства в напрямі розвитку інноваційних виробництв;

- зміна структури зайнятості населення;

- забезпечення стійких темпів економічного зростання;

- перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

Реалізація завдань державної інноваційно-інвестиційної політики на практиці залежить від чіткості та зрозумілості її принципів. До принципів ефективної інноваційно-інвестиційної політики держави відносять:

- системності – розробка і забезпечення реалізації механізмів активізації одночасно інноваційної та інвестиційної діяльності;

- наступності – активізація інноваційної та інвестиційної діяльності з урахуванням перспектив розвитку галузевої структури економіки;

- ефективності – здійснення заходів державної підтримки підприємницьких структур лише за умови досягнення позитивного економічного ефекту;

- пріоритетності – ранжування інноваційних проєктів за критерієм перспективності та прибутковості при включенні їх до програм державної фінансової підтримки;

- наукової обґрунтованості – формування інноваційно-інвестиційної системи є процесом довготривалим, а тому будь-які заходи, що реалізує держава, мають бути науково-обґрунтованими та прорахованими на перспективу;

- інтегрованості – визначення та виробництво тих інноваційних продуктів, з якими ймовірність освоєння ринків, де спостерігається мінімальна конкуренція і потенціал вітчизняного інноваційно-інвестиційного комплексу є відносно високим.

З метою забезпечення відповідності критеріям розвитку світової господарської системи, враховуючи об'єктивно обмежену інноваційно-інвестиційну активність суб'єктів господарювання, необхідно:

- визначити однією з основних функцій держави створення умов для формування інноваційно-інвестиційного комплексу;

- застосувати систему організаційно-інформаційних заходів та фінансової підтримки, зокрема розробити нормативно-правову базу інноваційно-інвестиційної діяльності, в рамках якої затвердити стратегічну програму розвитку з визначенням оптимального рівня частки державної власності та реальних джерел формування фінансування науки і освіти;

- створити сприятливий інвестиційний клімат та поліпшити умови зростання внутрішніх інвестиційних ресурсів;

- задіяти механізми стимулювання розвитку фондового ринку шляхом поліпшення діяльності банківських установ, підвищення рівня доходів населення, збільшення кількості прибуткових підприємств;

- активізувати співробітництво з міжнародними фінансовими інституціями для забезпечення сталого соціального та економічного зростання через залучення інвестиційних ресурсів у пріоритетні сфери реального сектору економіки [6, с. 148].

Вирішення питання інвестиційного наповнення національної економіки має забезпечити економічне зростання, що надасть змогу поступово перейти до збільшення обсягів державного фінансування освіти та науки.

Високий рівень інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів господарювання, наукових установ, держави в цілому має забезпечити саморозвиток інноваційно-інвестиційної системи України.

Проблеми подальшого розвитку інвестиційного потенціалу економіки України неможливо вирішити за допомогою миттєвих актів чи вжиття низки організаційно-правових заходів. Йдеться про необхідність розробки концептуальної схеми інвестиційного процесу виходячи з реальних економічних та соціальних завдань, які може вирішити народногосподарський комплекс України. Варто надати інвестиційній діяльності характер процесу, який постійно зберігає динамізм відтворення капіталу. Це зумовлює розширення традиційних та розвиток нових джерел нагромадження.

Пожвавлення та підвищення ефективності інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України потребують комплексного підходу, який має ґрунтуватися на чітко визначених, концептуально обґрунтованих напрямках впливу та частці втручання держави в інвестиційні процеси у взаємозв'язку з посиленням дієвості ринкового механізму саморегулювання.

Концептуально держава має відігравати роль гаранта прав та волевиявлення учасників інвестиційного процесу – суб'єктів господарювання, зокрема: впроваджувати послідовну децентралізацію інвестиційного процесу на основі розвитку різних форм власності; створювати умови для збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі; сприяти побудові механізму залучення інвестицій через проведення гнучкої податкової політики, перетворення амортизаційних відрахувань в інвестиційне джерело; створювати конкурентне ринкове та привабливе інвестиційне середовище; формувати та розвивати грошовий і фондовий ринки, розви-

вати іпотечне кредитування, сприяти інвестиційній спрямованості процесу приватизації; створювати системи гарантій захисту прав іноземних інвесторів [7, с. 449].

Враховуючи вищевикладене, доходимо **висновку**, що держава не може залишатися стороннім спостерігачем інвестиційних процесів, тому прерогативою державного регулювання з метою реалізації стратегічних пріоритетів і завдань економічного зростання та підвищення добробуту населення країни мають стати: проведення моніторингу та аналізу основних показників інвестиційної діяльності; створення системи державного нагляду та контролю, обґрунтування концептуальних основ та стратегії використання іноземних інвестицій, підвищення ролі внутрішніх джерел нагромадження суб'єктів господарювання для фінансування їх інвестиційних проектів, визначення пріоритетних напрямів інвестування, якісна розробка проектів та експертна оцінка об'єктів інвестування; визначення можливих джерел інвестування та оцінка їх ефективності, проведення рекламних кампаній тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Федоренко В.Г. Інвестознавство. Підруч. – 3-тє вид., допов. / В.Г. Федоренко. – К. : МАУП, 2004. – 480 с.
2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. Підруч. [для студ. вищ. навн. закл.] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
3. Данілов О.Д. Інвестування: Навчальний посібник / О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко. – Ірпінь, 2001. – 377с.
4. Щукін Б.М. Інвестування : Курс лекцій / Б.М. Щукін. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.
5. Пересада А.А. та ін. Інвестування : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А.А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2001. – 251 с.
6. Бутузов В.М. Правові основи інвестиційної діяльності: Навчальний посібник / В.М. Бутузов, А.І. Марущак. – К. : КНТ, 2007. – 256 с.
7. Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика : Навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. / Л.М. Борщ, С.В. Герасимова. – К. : Знання, 2007. – 685 с.